

מקץ

באלד אז פריער זיינען געקומען די פרות ושבלים הטובות, איז מובן בפשטות, אז פריער וועט זיין א זמן פון שובע אין מזון ארץ מצרים און דערנאך די פרות ושבלים הרעות — א זמן פון רעב.

היות זיי (סיי די פרות און סיי די שבלים) זיינען געווען אין א מספר פון זיבן, איז פארשטאנדיק, אז דאס ווייזט אויף א צאל פון זיבן מאל וואקסן פון שבלים (תבואה), וואס יעדער גידול וצמיחה פון תבואה איז איין מאל א יאר (וואס דאס קומט דורך דער חרישה וכר ביז צו דישה מיט די שבע פרות הטובות — זיבן מאל אין זיבן יאר).⁴

ע"פ כ"ז איז אינגאנצן ניט פארשטאנדיק: (א) ווי קומט דאס אז די חרטומי מצרים האבן ניט פארשטאנען אזא דבר פשוט, און זיי האבן דעם חלום פותר געווען מיט א פתרון וואס לא הי קולן נכנס באזניו (פון פרעה)? (ב) אין וואס איז באשטאנען דער גודל החכמה אינעם פתרון יוסף, וואס האט ארויס גערופן ביי פרעה אזא התפעלות ביז אז ער האט אים געמאכט פאר א משנה למלך?

(ב) גלייך נאכדעם ווי יוסף האט פארענדיקט זאגן פרעה'ן דעם פתרון החלום

א. אין דעם סיפור בפרשתנו בנוגע פרעה'ס חלום, אז די חרטומים האבן דעם חלום ניט געקענט פותר זיין און די אריכות הסיפור וועגן דעם פתרון פון יוסף, זיינען פאראן כמה תמיהות וועלכע מגעפינט אין מפרשי התורה:

(א) דער פתרון פון יוסף — אז „שבע פרות הטובות“ און „שבע השבלים הטובות“ ווייזן אויף שבע שני שובע, און די „שבע הפרות הרקות והרעות“ און „שבע השבלים הרקות שדופות הקדים“ ווייזן אויף שבע שני רעב — איז לכאורה אן איינפאכער פתרון, וואס מ'קען אים לייכט ארויסדרינגען און פארשטיין פונעם חלום גופא:

„פרות יפות מראה ובריאות בשר“ זיינען א תוצאה פון א גרויסער גערע טעניש אויף גראזן און תבואה בכלל — ובמילא א באווייז בפשטות אויף א זמן פון שובע (זאטקייט): און אוודאי שבלים בריאות וטובות אויף א גוטער גערע טעניש פון תבואה — א זמן פון שובע. און פארקערט, פרות רעות, ווייזן אז ס'איז ניט גענוג שפיץ; און מכל שכן, אז שבלים דקות ושדופות קדים זיינען קלארע צייכנס פון א צייט פון הונגער, און עדיז די אנדערע פרטי החלום:

פרעה האט געזען בחלומו ווי די פרות זיינען עולות מן היאור וואס דער יאור — נילוס — איז משקה ארץ מצרים⁵, אז אין אים איז אפהענגיק די גערעטעניש פון תבואה ומזון פון ארץ מצרים⁶. ווי-

(4) שפ"ז מובן מה שראה תחילה החלום בפרות ואח"כ בשבלים. וראה בראשית רבתי ל"ר משה הדרשן פרשתנו מא, ד.

(5) ראה רמב"ן פרשתנו מא, ב. מדרש הגדול שם. דעת זקנים בעה"ת שם. אברבנאל הנ"ל. ועוד.

(6) פרשיי מא, ח (מביר פפיט, ו).

(7) בנוגע לתירוצי המפרשים — ראה לקמן בפנים ובהערה 16.

(1) בחיי פרשתנו מא, ח. עקידה שער כט שאלה ב. אברבנאל פרשתנו. השאלה ה"י. ועוד.
(2) פרשיי ריש פרשתנו.
(3) להעיר מביר פפיט, ד: רמז רמז לו כר.

צוליב „ועתה ירא גר' יעשה פרעה גר'“¹².

(ג) וויבאלד אז „ותפעם רוחו“ (פון פרעה) איז געווען דערפאר וואס ער האט נישט געהאט קיין פתרון אויפן חלום און צוליב דעם האט מען געבראכט יוסף'ן פון בור — איז נאכדעם ווי יוסף האט פותר געווען דעם חלום, זאגט דער פסוק¹³, „ויטב הדבר (כולל, אדער נאר) — די עצה פון יוסף — בעיני פרעה וגר'“ — לכל לראש האט געדארפט שטיין „ויטב הפתרון בעיני פרעה גר'“ (און דאס ווערט אינגאנצן נישט דער-מאנט!).

(ד) תמוה ביותר: וויבאלד די דריי שאלות זיינען קושיות (אויך) בפשוטו של מקרא, פארוואס געפינט מען נישט קיין ביאור ותירוץ אויף די תמיהות אין פרש"י עה"ת, וואס איז דער ראש הפש-טנים, און איז מפרש יעדע שוועריקייט אין פש"מ, כידוע¹⁴?

מזו מען זאגן אז דער ביאור בכהנ"ל איז מובן מעצמו ע"פ פש"מ¹⁵, אדער ער איז מרומז אין פירוש רש"י.

האט יוסף ממשיך געווען — און מיט א הדגשה אז דאס איז א המשך צו פריער, דורך אנהייבן מיט א וא"ו המוסיף — און געגעבן פרעה'ן אן עצה (און מיט אן אריכות), „ועתה ירא פרעה גר' יעשה פרעה ויפקד גר'“ — לכאורה: ווי קומט יוסף זיך מישן אין עניני המלוכה? פרעה האט אים געבעטן ער זאל אים פותר זיין דעם חלום, אבער נישט קיין עצות אין הנהגת המלוכה¹⁶.

[מפרשים¹⁷ זאגן אז דאס וואס יוסף האט מוסיף געווען די עצה „ועתה ירא פרעה גר'“ איז ווייל דערמיט האט ער מסביר געווען פרעה'ן דעם טעם ותכלית פון דעם וואס דער אויבערשטער האט באוויזן פרעה'ן אין חלום „אשר האלקים עושה“ — אז דאס איז נישט סתם, נכדי אים מצער צו זיין (וכי"ב), נאר מיט דער כוונה אז „ירא גר' יעשה פרעה ויפקד פקידים גר'“.

אבער דאס איז נישט מספיק, ווייל דעמאלט האט יוסף געדארפט זאגן מפורש, אז דער טעם וואס דער אויבערשטער האט אים דאס באוויזן איז

(12) ועוד: מהי החכמה נפלאה בעצת יוסף וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבוע .. ויצברו בר גר', שמוכן בפשטות שכן צריך לעשות כאם יודעים מראש שיבוא שבע שני רעב לאחר שבע שני שבוע כקושיית המפרשים.

(13) מא, לו, ובספורנו.

(14) להעיר מוישב מ, טז.

(15) כדמוכח גם מזה שבמקום שאין ביאור ע"ד הפשט כותב רש"י „איני יודע“ — כפ' תולדות כח, ה, ובכ"מ (נשמנו בלקיטש ח"ה ע' 1 שוה"א להערה 2).

(16) בחידושי ופירושי מהר"ק (פרשטנו מא, ב) פ' שוה"א כוונת רש"י בזה שפ' בהחלום — פתרונו בפסוק ב' וד' סימן הוא לימי השבוע כ' ותאכלנה סימן שתהא כל שמחת כ', להורות לנו שכל מה שאמר יוסף בפתרון החלום הי' בחכמתו חכמת הטבע והחלום הי' מורה הכל למבין, רק שוה"א סכל

(8) פרשטנו מא, לג ואילך.

(9) רמב"ן פרשטנו מא, ד. אברבנאל הנ"ל השאלה הח"י „אליש" פרשטנו מא, לג (שאלה הא), כלי יקר שם, כז בסופו. אוה"ח שם, לג. ועוד.

תירוצו של הרמב"ן (ועד"ז ברלביץ ואוה"ח בתי"ב שם) שהוא פתרון. ותאכלנה הפרות" אין לאמרו לפרש"י (כמפורש גם בסוף דבריו), כי רש"י פ' (מא, ל) דוּנשכח כל השבע הוא פתרון הבלעיה (וראה רא"ם וגר"א פסוק ד', ועוד).

תירוצו הראשון של האברבנאל שהנביא לא יוכל לכבוש נבואתו ויתאמץ לומר מה שראה והמתחייב ממנו כ' אינו ע"ד הפשט (שהוא דרך פרש"י). ולהעיר מלשון יוסף (מא, טז) „אלקים יענה". וראה שם מא, לח-לט.

(10) ראה פ' ה' וה' באברבנאל כאן ד"ה ועתה ירא, גר"א, כלי יקר ואוה"ח — הנ"ל. ועוד.

(11) מא, כה, כח.

דער מדרש ממשיך: וכן אמרו שבע שבלים הטובות שבע מלכיות אתה מכבש שבע שבלים הרעות שבע אפרכיות²⁰ מורדות בך — פארוואס איז רש"י משנה און זאגט אז זיי חרטומים האבן געזאגט נאך איין פתרון²¹ [ובפרט, אז בפשטות לייגט זיך, אז די צוויי חלומות פון פרעה ווייזן אויף צוויי ענינים. — וואס דערפאר האט יוסף גע- דארפט פארענטפערן זיין פתרון: ועל השנות החלום גו' — ובמילא איז מסתבר אז די חרטומים האבן עס פותר געווען אלס צוויי ענינים²²].

דער ביאור אין דעם, אז היא הנותנת: דאס וואס רש"י קלייבט אויס דוקא דעם פתרון פון די חרטומים, איז עס ווייל דוקא ער איז מתאים צו פשש"מ, און דערפאר — איז ע"פ דרך הפשט — האבן די חרטומים געזאגט נאך דעם איינעם פתרון — ועפ"ז איז אויך מובן דער טעות פון די חרטומים וואס האט גורם געווען אז זיי זאלן ניט פותר זיין דעם חלום בפשטות (שבע שנים כו' כנ"ל ס"א); ובמילא — אויך דער גודל החידוש פון פתרון יוסף, כדלקמן.

ג. לויטן דיוק אין פירוש רש"י איז אויך מובן, אז לפרש"י קען מען ניט זאגן (ווי אין מדרש) אז דער חידוש פון יוסף'ן איז אין (התחלת הלשון פון) זיין פתרון „חלום פרעה אחד הוא“²³ — און ניט ווי די חרטומים האבן אנגענומען — לויט פ' המדרש — אז דער חלום פון

ב. וועט מען עס פארשטיין בהקדים דאס וואס רש"י איז מפרש אויף „ואין פותר אותם לפרעה“ — „פותרים היו אותם אבל לא לפרעה .. שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר“, וואס לכאורה איז ניט מובן:

א) צוליב וואס דארף רש"י אויס- טייטשן וואס ס'איז געווען דער פתרון פון די חרטומים, און איז זיך ניט מסתפק'ט מיט מפרש זיין דאס וואס איז נוגע צום פשט הכתוב — „פותרים היו אותם אבל לא לפרעה שלא הי' קולן נכנס באזניו ולא הי' לו קורת רוח בפתרונם“?

ב) דער מקור פון דעם פירוש „שהיו אומרים שבע בנות כו'“ איז דער מדרש¹⁸ [אין פסוק איז ניטא קיין רמז אויף דעם פתרון¹⁹]. אבער אין מדרש שטייט אז דער פתרון איז געווען נאך אויפן חלום פון די שבע פרות הטובות און שבע פרות הרעות, און דערנאך איז

עצת החרטומים למען הביא יוסף אל המעלה שבא כו' (וכפי הרד"ק ריש פרשתנו. בחיי הנ"ל. ועד"ו בת"י מא, ת. וכו' כפי רש"י לבר פפ"ט, ו).

אבל ע"ד הפשט — תמוה ביותר שנס גדול כזה — שמכל חרטומי מצרים נעלם מהם פתרון פשוט כזה (שבע שנים גו') — לא נרמז בכתוב ואפילו לא בפרש"י!

ועוד להעיר א) עפ"ז הי' צ"ל פתרון יוסף מרומז (עפ"י) גם בשאר פרטי החלום. (ב) זה שפי' בפסוק ב' וד'. סימן כו' — „יפות מראה“ (פסוק ב') לא הובא בדברי פרעה כאשר סיפר החלום ליוסף. (ג) ותאכלנה לא מפורש בפתרונו של יוסף (רק הבליעה — ראה פרש"י מא, ל).

וראה גם עקידה הנ"ל דאין להשיב כתירוצ זה דמהרי"ק.

17) לתוך יתור הלשון „לפרעה“.

18) שבעה פה.

19) דמשיכ בריב' כאן „מלשון פרות שהיא מלשון פרי ורבי כו'“ (וראה גם גר"א), ועד"ו בכלי יקר ד"ה יוספר להם, לא נרמז כלל בהכתוב ובפרש"י.

20) כ"ה בביר לפנינו (בפעם הא' „מלכיות“).

ובב"ר הוצאת אלבעק בשניהם, אפרכיות“.

21) כמודגש בזה שלא הוסיף „וכו'“ בסוף העתקתו פירוש המדרש.

22) ראה לקמן הערה 25 תירוצי הרא"ם. וראה כלי יקר הנ"ל.

23) מא, כה.

חרטומים און יוסף איז געווען אין כללות ענין החלומות ופתרונם: די חרטומים האָבן געוואוסט חכמת פתרון החלום און ווי דער כח המדמה פועלט אַז דאָס וואָס מ'זעט בחלום איז נאָר אַ משל וחקיו אויף אַנדערע ענינים וכו', האָבן זיי אויך דעם חלום פותר געווען אַז די פרות ושבלים זיינען ניט כפשוטן נאָר אַ משל ורמז אויף שבע בנות (און שבע מלכיות): משא"כ יוסף האָט פאַר-שטאַנען ברוח הקודש (ניט בלויז) מצד חכמת הטבע פון פותרי חלומות) דעם אמת אַז דער חלום איז ניט ווי אַנדערע חלומות (וואָס זיינען פאַרבונדן (אויך) מיטן „כח המדמה“, ובמילא זיינען זיי אַ משל וחקיו)²⁹, נאָר אַ הודעה מלמעלה, ובמילא איז מובן אַז די פרות ושבלים זיינען כפשוטן.³⁰

אין דרך הפשט ופשטו של מקרא ובפרש"י עה"ת אָבער — געפינט מען ניט חילוק סוגים אין חלומות און אופנים וסוגים אין פותרי חלומות.

[ובפרט אַז מען האָט שוין געלערנט פריער אין דער תורה, אַז חלומות ווייזן און ווערן אויסגעטייטשט בפשטות (ניט ברמז ובדמיון רחוק):

(אָנהויבנדיק פון) חלום יעקב³¹ „ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו“ — וואָס מיינט כפשוטו אַז די מלאכים וואָס האָבן אים באַגלייט אין ארץ ישראל ביז חו"ל האָבן עולה געווען לשמים אויף דעם סולם,

די פרות און דער חלום פון די שבלים זיינען צוויי פאַרשידענע חלומות מיט באַזונדערע פתונים, און אַז מהאי טעמא האָבן זיי ניט מפרש געווען די חלומות כפשוטן³²;

רש"י זאָגט בפירוש „שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר“ און איז ניט מוסיף אַ באַזונדער פתרון פאַר דעם צווייטן חלום³³; איז מוכח, כנ"ל, אַז לפרש"י — פשוטו של מקרא ולא מדרשו — האָבן אויך די חרטומים פאַרשטאַנען³⁴ אַז דער חלום באַשטייט פון איין ענין ותוכן³⁵.

ד. דער אברבנאל³⁶ איז מוסיף (על הג"ל ס"ג) אַז דער חילוק צווישן די

24) חזקוני מא, ח. צרור המור וספורנו שם. אברבנאל ובכ"מ.

25) — שלכן לא הוסיף וכו' (כנ"ל הערה 21). ולהעיר דמ"ש בראים דגם לפרש"י אמרו ז' אפרכיות ורש"י השמיט מפני שרז"ל לא אמרו זה אלא לפי הפותרים ההם שהיו חושבים שהם שני חלומות אבל עכשיו שנודע כבר ששניהם חלום אחד לא הזכיר רק הפתרון שהיו פותרים לו כפרות* — צע"ג איך אפשר לומר שרש"י מבא דברי החרטומים באופן שיתאימו לדעתו ופתרונו דיוסף!

26) ועפ"ז מובן מ"ש רש"י לקמן (פסוק כו). כולן אינן אלא שבע ואשר נשנה החלום פעמים כו' — כי גם להחרטומים, חלום פרעה אחד הוא, ומה שאמר יוסף ש.כולן אינן אלא שבע* הוא רק הקדמה לבאר ולתרוץ זה. אשר נשנה החלום פעמים כו'.

27) ודווקא לומר שכל החידוש והחכמה בפתרון יוסף הוא רק. ועל השנות החלום גר פעמים כי נכון גר וממהר גר לעשותו* (מא, לב). ולהעיר שגם חלומותיו של יוסף (וישכח לו, ו ואילך) היו באופן ד.השנות החלום, ולא נתקיימו עד לאחריו כב שנה (וראה רש"י חזקוני וריב"א פרשתנו שם החילוק. אבל לא נזכר כלל בפרש"י). וראה לקמן שוה"ג להערה 46.

28) וראה גם עקידה ד"ה ולזה אני אומר.

29) עיי"ש באברבנאל (לפניו) בארוכה (ד"ה ואומר שהחלומות) כמה סוגים בחלומות כו'.

30) באברבנאל שם דחילוק החרטומים ויוסף הוא גם בענין שלישי — אם החלומות מגיעים לפרעה עצמו או לכללות ארצו.

31) ויצא כה, יב. ובפרש"י.

*) ופשיטא שאינו מספיק מה שמסיים. כי גם לא ה" צריך להזכירו אלא כדי לפרש יתורא דפרעה. דבשביל זה לא הוצרך להביא דוגמא. וכנ"ל בפנים.

זיין צוזאמען מיט די פרות הטובות
וואס זיינען מרמז אויף די פארגאנגענע
שבע שני שובע?³⁶ איין יאר קומט ערשט
נאכדעם ווי דער פריערדיקער איז
אָועקגעגאנגען?³⁷

און דעריבער האָבן די חרטומים
בחכמתם ממציא געווען דעם פתרון
„שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה
קובר“³⁸, ווייל אין דעם פתרון קענען

און מלאכי חול, ירדו כו" אויף באג-
לייטן אים אין חול.

עדו" וארא בחלום והנה העתודים
העולים על הצאן עקודים נקודים
וברודים".³²

נאכמער (בדומה לעניננו): די חלומות
פון יוסף³³, והנה אנחנו מאלמים אלומים
בתוך השדה והנה קמה אלומתי וגם
נצבה והנה תסובינה אלומתיכם ותש-
תחזין לאלומתי". וואס די אחי יוסף
האָבן פאָרשטאָנען בפשטות אז דאָס
מיינט אז זיי וועלן זיך צו אים בוקן (און
בשייכות צו אלומים און תבואה)³⁴,
ועדו" אין דעם צווייטן חלום³⁵.

ופשיטא עד הפשט, אז פותר זיין
דעם חלום בנוגע צו שבע שני שובע
ורעב כפשוטו (און אז ס'איז נוגע לכל
מצרים) איז א סך פשוטער און לייגט
זיך מער בהשקפה ראשונה, ווי צו זאָגן
אז דאָס איז (נוגע נאָר צו פרעה, און) א
חידה ורמז רחוק אויף גאָר א זייטיקן
ענין.

ה. דער ביאור בזה: דער עיקר
שוועריקייט אין חלום (וואָס מצד דעם
האָבן די חרטומים ניט פותר געווען
דעם חלום כפשוטו, אז פרות הטובות כו'
ווייזן אויף שובע און מזון כו'), איז אין
דעם המשך החלום — „והנה שבע פרות
אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות
מראה ודקות בשר ותעמודנה אצל
הפרות על שפת היאור": אויב די פרות
רעות באַווייזן אויף אַנדערע נאָכקו-
מענדיקע ד' שנים, איז ווי קענען זיי

(36) ואין לומר שאמרו שפרט זה בהחלום הוא
מה דברים בטלים שבו (עד המבואר לקמן הערה
38), כי פרט זה הוא בסתירה לכללות תוכן החלום
— שהרעה באה אחרי הטובה ובאופן ד' ותאכלנה'
ו' ותבלענה', היינו שהטובה מתבטלת בכוא הרעה
(משאכ בפרט דיאור לפתרונם (דלקמן הערה הנ"ל)
הקושי הוא רק בזה שאין לו פתרון).

(37) ולא נחא לי לרשימי פ' הרמבין (מא, ג)
ועוד, ד' ותעמודנה אצל הפרות בצדו וקרבן להן
והוא סימן שלא יתא הפסס בין שני השבע ושני
הרעב כו', דהיינו מרומז כבר בעולות אחריהן מן
היאור, ופ' „ותעמודנה כפשוטו — שהיו ביחד.
וראה כלי יקר ר"פ (ד"ה והנה עומד) כ' לשון
ותעמודנה מורה כו'.

(38) ואף שלפני הפרט שבהחלום, והנה עומד על
היאור. והנה מן היאור עולות ג' שבע פרות אחרות
עולות אחריהן מן היאור גר' אין לו פתרון כלל —
י"ל: החרטומים תפשו שחלק זה מן החלום אינו נכון
(ראה פרשי' וישב לו, י), כי מכיון שהשקת ארץ
מצרים היא לא מן הגשמים כ"א מן היאור, איך יתכן
שמן היאור יעלו הן מזון טוב, פרות טובות והן מזון
רע — פרות רעות? (להעיר מתולדות יצחק (להריי
קארין) פרשתנו. וגם ע"פ פשוטו, כי הפעמים
(שמפורש בתורה) שה' רעב בארץ לא היה רעב
בארץ (לך יב, יוד. תולדות כו, ב. ובפרשי' אבל

(י) בידי משה לכר (99ט, ד) מפרש כן דברי
המדרש שלכן לא נכנסו דבריהם באוני כיון
שלפתרונם אין שייכות להיאור. משאכ לפתרון יוסף
ש.רמז רמז לו כו'.

(י) ועפ"י יומתק זכאשר סיפר פרעה החלום
ליוסף השמים (מא, יט) דגם שבע פרות הרעות
עולות מן היאור, וראה גם אלשיך כאן (מא, יז),
כל"ס הנ"ל ועוד, שבכונה השמים זה, ושם, דבכמה
דברים שינה והשמים כו'. וראה ב"ר לר"ם הדרשן
פרשתנו מא, ב. אבל ראה לקמן הערה 42.

(32) שם לא, יוד.

(33) וישב לו, ה ואילך.

(34) וראה לקוש' ח"י ע' 116 הערה 10.

(35) להעיר שבאברבנאל שם (ד"ה ואמנם
הפתרונים) שחלומות יוסף הבינו אחי ע"פ חכמת
הפתרון (והרי זה ידעו גם חרטומי מצרים).

משא"כ, "שבע מלכיות אתה מכבש ושבע אפרכיות מורדות בך", איז א מילתא דלא שכיחא כלל אז דאס זאל זיין אין איין צייט, כמובן, אז איין מלך גייט ניט ארויס מלחמה האלטן בבת אחת מיט זיבן מלכיות⁴¹; פריער איז מען כובש איין מדינה, און דערנאך גייט מען כובש זיין א צווייטע מדינה. א.א.וו.

און דאס איז דער טעם וואס רש"י ברענגט דעם פתרון פון די חרטומים "שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר" און איז זיך ניט מסתפק מיט דעם עצם פירוש, "לא ה' קולו נכנס כו", ווארום מיט דעם איז ער מרמז ומדגיש דעם טעם פארוואס זיי האבן ניט פותר געווען דעם חלום כפשוטו, אז דאס גייט אויף שבע שני השובע און שבע שני הרעב, ווי יוסף האט דערנאך פותר געווען.

ו. לפי זה איז אויך מובן, אז אין דעם איז באשטאנען⁴² דער חידוש פון יוסף'ן, און דערפאר האט ער גלייך נאך זיין פותר זיין דעם חלום צו פרעה לויט פשטות התוכן פונעם חלום (אז שבע פרות הטובות און שבע השבלים הטובות זיינען "שבע שני השובע" און "הרעות" זיינען "שבע שני הרעב"⁴³) געדארפט

זיין ביידע ענינים בבת אחת — "שבע בנות אתה מוליד" אין דער זעלבער צייט וואס "שבע בנות" אתה קובר:

בזמנים ההם ובפרט א מלך, ועאכו"כ פרעה⁴⁴ מלך מצרים — א מלך אין א לאנד ווי מצרים וואו מען איז "שטופי זימה"⁴⁵, האט ער געהאט כמה נשים וכמה פלגשים.

ובמילא קען זיין "שבע בנות אתה מוליד" און בו בזמן זאל זיין "שבע בנות אתה קובר" — אנדערע שבע בנות, ניט די וואס דעמאלט "אתה מוליד".

[און ס'איז אויך פארשטאנדיק דער פתרון פון "ותאכלנה" און "ותבלענה", ווארום דער צער און עגמת נפש פון די שבע בנות אתה קובר פארשלינגט און נעמט צו די שמחה פון דעם (שבע בנות) אתה מוליד].

ראה רמב"ן פסוק ב' (ובכמה מפרשים) כי היאור לא יעלה רק מעט כו' (***). ולכן הבינו ופתרו שההדגשה בהחלום היא לא בשייכות להיאור אלא לפרעה העומד על היאור — "שבע בנות אתה מוליד כו". ובזה חידש יוסף "שבע פרות הטובות שבע שנים הנה ושבע השבלים הטובות שבע שנים הנה ושבע הפרות הרקות והרעות גו' שבע שנים הנה גו'" (שחזור ומדגיש הענין ד. שנה⁴⁶), שזה שמאותו היאור באו תחילה טובות ואח"כ רעות — כי "שבע שנים הנה": תכונת השנה היא אחרת מה' שלפני, ע"ד בכנהגה היא (תולדות כו, יב ובפרש"י), ומזה בא גם השינוי בהיאור (ולהעיר מפרשי פסוק כו).

(39) ולא. אותן אתה קובר.

(40) להעיר מלך יב, טו.

(40*) פרשי' לך שם, יט.

(41) להעיר מפרשי' (לך יד, ט) שאפילו ארבעה נגד חמשה מוכיח. שגבירים היי.

(42) ואף שכאשר פרעה סיפר החלום ליוסף לא חזר על הפרט ד.ותעמודנה אצל הפרות גו', י"ל שהסיפור של פרעה ה' שזה להחלום אלא שהכתוב לא יחוש כמי' הרמב"ן (מא, ג), אבל ראה בהנמסר לעיל שוה"ה הב' להערה 38.

(43) שזה ה' (כפרשי' מא, כו) רק הקדמה להסביר, אשר נשנה החלום פעמים כו' (כנ"ל הערה 26), והוצרך לזה כי לפתרון החרטומים לא ה' לזה פתרון. ולכן לא נכנס לאוני פרעה [נוסף על זה שלא ה' כפשוטו — ראה פרשי' מא, יב ד"ה איש כחלומו, לפי החלום וקרוי לעניניו].

(***) ואולי י"ל גם לפי: מכיון שזמון הלא טוב (פרות הרעות) בא ולא מצד היאור (שהמים שבו אינם כדבעי וכיו"ב), כיא מצד שלילת היאור, שהמים אינם במדה ככל הצורך, איך איך מתאים זה ש.פרות אחרות (רעות) עולות מן היאור, היינו שמיחס ענין הרע להיאור. ודוחק. וראה ב"ר שם: ודכוותי' אין הרעב אלא מן היאור.

בנדר'ד — אַלס פּוּתֶר חִלּוּם, וואָרום דער גודל החכמה פון יוסף'ן איז נישט באַשטאַנען אין דעם פתרון החלום כשלעצמו, אַז שבע פרות הטובות ווייזן אויף שבע שנים וכי' (אויף דעם איז נישט נויטיק קיין חכמה כנ"ל); דער אויפטו פון יוסף'ן איז געווען, וואָס ער האָט מיט זיין חכמה צוזאַמענגעבונדן אינעם פתרון די שבע שני השובע מיט די שבע שני הרעב, ווי די צוויי זמנים קענען זיין צוזאַמען, און דוקא דערמיט האָט זיך באַשטעטיקט די אמיתיות פון זיין פתרון.

בסגנון אחר: „אין נבון וחכם כמוד' ווייל דורכדעם האָט ער באַוויזן ווי אין דעם חלום אַליין האָט מען אים אָנגע-וויזן“ (נישט נאָר וואָס דער אוי-בערשטער טוט נאָר) אויך וואָס פרעה דאַרף טאָן „ועתה ירא פרעה וגו'“.

ז. דער ביאור בפנימיות הענינים: די חלומות פון פרעה און דער פתרון פון יוסף זיינען געווען די סיבה און די התחלה פון גלות (און דערנאָך גאולת) מצרים“ (ווי ס'איז פאַרשטאַנדיק אויך

מסביר זיין ווי האָט פרעה געזען די פרות הרעות אין אַן אופן פון „ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור“ (וואָס דערפאַר האָבן די חרטומים געזאָגט אַן אַנדער פתרון, כנ"ל):

און דעריבער האָט ער מוסיף געווען — נישט אַלס אַ ענין בפ"ע, נאָר ווי אַ המשך און חלק עקרי פונעם פתרון — „ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם גי' ויפקד פקידים על הארץ וחימש את ארץ מצרים בשבע שני השבע, ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות ויצברו בר גי' והי' האוכל לפיקדון לארץ לשבע שני הרעב“, וואָרום דערמיט איז מובן ונפתר ווי ביידע שבע שנים קענען זיין צוזאַמען:

בשעת אַז באַלד בהתחלת שבע שני השובע ווערט שוין געזאָרגט און באַוואַרנט דער זמן פון די שבע שני הרעב, שוין דאָן ווערן אויפגעזאַמלט אוצרות תבואה פאַר די שבע שני הרעב, הייסט עס, אַז בשעת די שבע שני השובע (צוזאַמען מיט זיי) זיינען שוין דאָ — אין געדאַנק און אין רגש ובהנוגע למעשה — די שבע שני הרעב.

ועד'ז לאידך גיסא: בשעת די שבע שני הרעב זיינען (כאילו) פאַראַן גלייכצייטיק די „שבע שני השובע“, וויבאַלד אַז דעמאָלט שפייזט מען זיך מיט דער תבואה פון די שבע שני השובע.

עפ"ז איז מובן ומוסבר דער לשון הכתוב, ווייטב הדבר (די עצה און נישט דער עצם הפתרון) בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו, און וואָס פרעה'ס שבח אויף יוסף'ן איז געווען „אין נבון וחכם כמוד' (נישט באַטאָנענדיק זיין מעלה העיקרית)

(45) ועפ"ז מתורצת בפשטות קושיא הנ"ל (הערה 12) — כי אין החכמה בעצם העצה.

(46) ועד'ז במ"ש „השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר גי' וממהר האלקים לעשותו“ אין החכמה בעצם הפתרון „כי נכון הדבר גי'“ אלא שזהו הקדמה להעצה „ועתה ירא פרעה גי'“ שכל הטעם שהראה אותו אלקים הוא „כי נכון הדבר“, וצ"ל „ועתה ירא פרעה“ תיכף כר.

(47) ראה אלישיך פרשתנו מא, לג. כי בחלום פרעה הלז ובהיות יוסף הוא השליט על הארץ כר' תלוי גאולת ישראל מגלות מצרים שהי' אז מתחיל. ונתבאר באהדת פרשתנו שם, א ואילך.

(*) משאיכ' בחלומותיו של יוסף שנתקיימו לאחר כמה שנים, ולא נאמר בזה ש.נכון הדבר מעט האלקים גי' כיון שלא היו ב' חלומות בתוכן אחד ממש. שהרי בחלום הב' נחחדש שגם „השמש והירח אביו וכי'“ גי' משתחווים ל"י

צוזאמען מיט טרדות⁵² הפרנסה (שנות הרעב⁵³).

ח. ע"פ הנ"ל איז מובן וואס דער פתרון פון יוסף איז געווען בעיקר אין דעם קישור וחיבור פון די צוויי הפכים.

עס איז מבואר אין די דרושים⁵⁴ דער טעם וואס יוסף דוקא איז געווען א פותר חלומות: הגם אז דער טעם גלוי וואס בשעת השינה (און חלום) קענען נתחבר ווערן צוויי הפכים איז, ווייל דער שכל ארבעט דעמאלט נישט און עס בלייבט דער כח המדמה; און עדין בזמן הגלות — עס זיינען דעמאלט נישט מאיר בגילוי די מוחין עליונים בכלל, און פון דער נשמה בפרט — איז אבער דער טעם פנימי⁵⁵, ווייל דווקא דער שרש פון זמן הגלות איז אין א העכערע מדרג (ווי נישט זמן הגלות); אין בחי עיגולים וואס איז העכער פאר התחלקות פון קוין פון מעלה ומטה (פונקט ווי אין אן עיגול כפשוטו וואס עס איז נישטא קיין ראש וסוף)⁵⁶.

און דעריבער ווערט די מדרג נתלבש (בהעלם) אין א חלום — נישט בעת עס איז מאיר דער כח החכמה והשכל וואס מצד אים איז התחלקות⁵⁷.

און דאס איז דער ענין וואס יוסף איז

אין פשטות, ווארום זיי האבן דערפירט אז יוסף איז געווארן דער שליט על הארץ און דאס האט גורם געווען אז יעקב ובניו זיינען אנגעקומען אין מצרים). דערפון איז מובן אז אין דעם תוכן ופתרון החלום איז מרומז און קומט צום אויסדרוק דער ענין הגלות והגאולה.

די הסברה אין דעם: ס'איז מבואר אין חסידות⁵⁸ אויפן פסוק „בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים“, אז גלות איז געגליכן צו א חלום: פונקט ווי אין א חלום קען זיין דער חיבור פון צוויי הפכים, אזוי איז עס אויך ביי א אידן אין זמן הגלות, אז דעמאלט קענען ביי אים זיך צוזאמענקומען צוויי הפכים אין זיין הנהגה — אן אהבה צו אלקות (בעת התפלה) און טרדות פון מר"מ בעניני העולם במשך היום;

און דעריבער איז אין דעם חלום פון פרעה — וואס ווייזט אויף (און איז די התחלה פון) גלות⁵⁹ געווען בגלוי די התחברות פון די צוויי הפכים: „ותעמודנה אצל הפרות“ די שבע שנות השובע צוזאמען מיט שבע שנות הרעב כנ"ל. ווייל נוסף אויף דעם וואס כל ענינו פון זמן בכלל איז דוקא זה אחר זה, איין זמן קומט נאך דעם צווייטן — וכשמו: עבר הווה עתיד — זיינען דא בפרט אזעלכע צוויי סוגי זמנים וואס זיינען הפכים בתוכם: שני השובע און שני הרעב, וואס דערמיט איז מרומז דער חיבור פון די צוויי ענינים הפכים — אהבה לאלקות (שנות השובע⁶⁰)

(52) שמוכיות — שחזר לו בבטחון וכו' והתקשרות לאלקות הוון ומפרנס כר' בטובו כחן ובחסד (המראים על אהבת ה' וכו'). ראה ד"ה מים רבים תשליח פ"ב (נדפס בלקו"ש ח"כ ע' 276. סה"מ — מלוטס ח"א ע' רעג).

(53) תרא שם כט, רע"א. תרא ויחי ד"ה בן פורת יוסף פ"ג ואילך. אהיה פרשתנו שם תתש, א ואילך.

(54) ראה ד"ה ענין החלומות לאדה"ז (סה"מ תקס"ב ע' צ"ד-ה). ענין החלום הוא היפך הטבעי.

(55) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קלב.

(56) להעיר מאברבנאל שם ד"ה ואומר שהחלומות, דנמצאו החלומות הצודקים... מהשגחה האלקית בנערים ובפתאים יותר מהחכמים לפי כר.

(48) תרא וישב כח, ג ואילך. תרא פרשתנו עד, ב ואילך. אהיה שם (כרך ו') תתש, ב ואילך. ועוד.

(49) תהלים כז, א. וראה יהל אור שם.

(50) ראה תרא שם: אך הנה בומה"ג הוא שאמר ופרעה חולם כר.

(51) ראה תרא שם, ג.

זאל אראפגענומען ווערן דער העלם און
לבוש פון (חלום ווי דאָס איז איין) גלות,
און עס זאלן נתגלה ווערן די מקיפים
ועיגולים ווי זיי זיינען מצ"ע.

וואָס די שלימות בזה וועט זיין
לעת"ל, וואָס ס'וועט מקוים ווערן דער
יעוד פון „ולא יכנף עוד מוריד“⁵⁷ — אַן
א לבוש, און „ביום ההוא יהי ה' אחד —
כשם שאני נכתב כך אני נקרא“⁵⁸.

(משיחות ש"פ מקץ תשל"ב, תשל"ד)

געווען א פותר חלומות, וואָרום דער
שרש פון יוסף איז פון (עולם ה)עיגולים,
האָט ער דעריבער געהאָט דעם כח
אראָפּנעמען דעם העלם און לבוש אין
וועלכן די בחי' עיגולים איז אָנגעטאָן,
אַזוי אַז עס זאל שטיין בגלוי דאָ למטה
— ווי למעלה אין שרש.

און עפ"ז איז מובן וואָס דער עיקר
הפתרון פון יוסף'ן איז געווען דער
חיבור פון די צוויי הפכים, שבע שני
השובע און שבע שני הרעב, וואָרום
דוקא אין דעם האָט זיך אויסגעדרוקט
דער שרש החלום פון בחי' עיגולים;

און יוסף'ס פתרון האָט געגעבן דעם
נתינת כח אויף דער גאולה, ד.ה. אַז עס

(57) ישע"ל, כ.

(58) פסחים ג, א.

מקץ ב

אָפטייטש פון וואָרט מסביר זיין מיט אַ
ראי' והוכחה —

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין:

(א) פאַרוואָס נויטיקט זיך רש"י אין
דריי ראיות? וואָרום, ווי פאַר-
שטאַנדיק בפשטות (ווי פיל מאָל גע-
רעדט) — מערערע ראיות ווערן גע-
בראַכט אויב יעדערע פון זיי פאַר זיך
איז ניט גענוגענד און די אַנדערע
ערגענצט דאָס —

מיט וואָס איז יעדער ראי' באַזונ-
דער ניט מספיק בנודן דידן?

(ב) דער סדר פון די דריי ראיות אין
פרש"י — פריער „בלשון משנה“,
דערנאָך „בלשון ארמי“ און ערשט
דערנאָך „ובמקרא“ — איז אין גאַנצן
ניט מובן: לכאורה האָט די ערשטע
ראי' געדאַרפט זיין פון מקרא (ובפרט
אַז די ראי' פון „מקרא“ האָט נאָך אַ
יתרון, וואָס דאַרט איז גענוי דער
זעלבער לשון ווי אין אונזער פסוק —
„נכמרו“) דערנאָך (אויב נויטיק) די
ראי' פון „לשון משנה“ און ערשט
דערנאָך — (פון גמרא) „לשון ארמי“.
(ג) פאַרוואָס בריינגט רש"י די ראי'
„בלשון משנה“ פון „כומר של זתים“
— אין בבא מציעא — און ניט פון
„כומר של ענבים“⁶ וואָס ווערט דער-

א. „וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו
אל אחיו“¹ — שטעלט זיך רש"י (אין
צווייטן דבור) אויפן וואָרט „נכמרו“²
און איז מפרש: „נתחממו ובלשון
משנה“ על הכומר של זתים ובלשון
ארמי משום מכמר בישראל⁴ ובמקרא⁵
עורנו כתנור נכמרו נתחממו ונקמטו
קמטים קמטים מפני זלעפות רעב, כן
דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט
ונתכווץ“.

דאָס וואָס רש"י דאַרף בכלל בריינג-
ען אַ ראי' צו זיין אָפטייטש, אַז
„נכמרו“ מיינט „נתחממו“, איז פאַר-
שטאַנדיק: היות דער „בן חמש
למקרא“ באַגעגענט דאָ צום ערשטן
מאָל אין דער תורה³ דעם וואָרט
„נכמרו“, פאָדערט זיך אַז מ'זאָל דעם

(1) פרשתנו מג, ל.

(2) בדפוס שני דרש"י וברש"י כתי' אינו
מעתיק תיבת „נכמרו“ עוה"פ מהכ', אלא בא
בהמשך לפרש"י לפני' מיד נכמרו רחמיו
(כלומר) נתחממו. וראה לקמן הערה 35.

(3) בי"מ ע"ד, א. [ובדפוס א' וברש"י כתי'
ובלשון משנה ישי'. וברש"י כתי' פי'. כומר של
זתים' גם בבלע"ז]. ומה שכתב „ובלשון משנה“
אף שהוא בגמ' שם — ראה לקמן הערה 6.

(4) פסחים נח, סע"א. בגמ' ליתא תיבת
„משום“, וכן ליתא בכמה דפוסים דרש"י (כולל
דפוס ראשון). וראה לקמן הערה 42.

(5) איכה ה, יוד.

(5) אף שנמצא בפרש"י לפני זה: וישלח (לג),
במאמר רש"י „נכמרו רחמיו“, אבל גם שם
צריך רש"י לפרשו (שלכן משנה מלי' רש"י
וכותב) בתחילת ד"ה „נתגלגלו“.

עפ"ז (א) יומתק יותר הביאור (בפנים ס"ה)
דהקדמה בפרש"י הטעם למה נכמרו רחמי יוסף
ורק אח"כ פי' תיבת „נכמרו“ — כי לולא
ההקדמה פי' נכמרו הוא (בפרש"י וישלח)
„נתגלגלו“. (ב) ההכרח דביוסף אא"פ לפרש
„נתגלגלו“, שהרי אפילו עשו נתגלגלו רחמי ח"כ

כשראהו משתחוהו. (ג) שאין רש"י שולל פי' הת"א
(בתיבת נכמרו). אתגלגלו (ע"ד לעיל מג, יח.
לקמן מד, ז. ובכ"מ) אלא שזכאן — פי' „נתחממו“.
(6) בפשוטו יל' שרש"י מכאן מלשון משנה
זהו רק בב"מ, כי: (א) שם נאמר „תני רבי חייא“
שהוא ברייתא, וגם ברייתא נכתבה בלשון משנה
(משא"כ גמ'). [וראה רפ"ז דאבות, שנו חכמים
בלשון המשנה ובמפרשים שם. וראה הרי"מ